Stichting Leerstoel Uytenbogaert

“Leerstoel Tolerantie”

Misschien waren het de ogen van Johannes Uytenbogaert die ons hebben gestimuleerd om een stichting op te zetten met als doel het instellen van een bijzondere Leerstoel “Tolerantie”.

Kritisch en verdraagzaam mededogen dankzij het genie van Rembrandt.

Verdraagzaamheid is voor het functioneren van een democratie en een vrije samenleving onmisbaar. Een vrije samenleving veronderstelt immers samenleven met verschillen.
In onze samenleving is de omgang met andersdenkenden onder spanning komen te staan. Uiteenlopende levenswijzen, politieke stromingen en religies botsen. Er is sprake van onbegrip tussen burgers onderling, tussen burgers en politici en tussen burgers en bestuurders.

Nieuwe vormen van onverdraagzaamheid worden gevoed door een zorgwekkend mengsel van fundamentalisme, populisme en nationalisme. Bij veel mensen is een gevoel van vervreemding en onbehagen ontstaan en populistische bewegingen spelen hier op in. Zoals fundamentalisme tot onverdraagzaamheid jegens andersdenkenden leidt, hebben populisme en nationalisme allerlei vormen van intolerantie jegens mensen buiten de eigen groep tot gevolg.

Daarom is de Stichting Leerstoel Uytenbogaert opgericht.
Zij wil onderzoek laten doen naar en onderwijs laten geven over de betekenis van verdraagzaamheid – in het verleden en in de huidige tijd.
Vanuit een nieuwe leerstoel kan onderzoek worden gedaan dat zich volledig op dit thema richt en vragen rond tolerantie uit verschillende wetenschappelijke disciplines benadert.
Het onderzoek zou ‘diachronisch’ gedaan moeten worden, dat wil zeggen men neemt niet één punt in het verleden en vergelijkt dit met het heden, maar brengt de ontwikkeling van een fenomeen door de tijd heen in beeld.

Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat vanuit de nieuwe leerstoel een bijdrage aan het publieke debat wordt geleverd. Zo kan worden bijgedragen aan het inzicht in de hedendaagse betekenis van verdraagzaamheid en haar ontwikkeling in de toekomst.

Stichting Leerstoel Uytenbogaert

“Leerstoel Tolerantie”

Een onderzoek naar verdraagzaamheid kan niet los worden gezien van de juridische normering. Met wet- en regelgeving zijn allerlei elementen van de manier waarop burgers zich tot elkaar en tot de overheid horen te verhouden vastgelegd. De Nederlandse Grondwet verankert beginselen als vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting en non-discriminatie. De rechter heeft regelmatig te maken met een beroep op een of meer van deze ‘grondrechten’ – en met botsingen tussen uiteenlopende grondrechten waartussen geen hiërarchische ordening bestaat.

Binnen Europa is de manier waarop burgers zich onderling en ten opzichte van de overheid verhouden onder meer vastgelegd in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Het Europese Hof van de Rechten van de Mens in Straatsburg laat klemmende rechtspraak zien over de botsing van de vrijheid van meningsuiting en het recht op godsdienstvrijheid met andere fundamentele rechten. Deze ontwikkelingen zouden in het onderzoek naar en onderwijs over verdraagzaamheid betrokken moeten worden.

In het onderzoek kan ook de maatschappelijke discussie in binnen- en buitenland worden betrokken. In Frankrijk is het uitgangspunt van de strikte godsdienstige neutraliteit van overheid en scholen – de *laïcité* – voortdurend onderwerp van debat. Hoe verhoudt de eigen, Nederlandse omgang met godsdienstige stromingen binnen politiek en onderwijs zich hiermee?

…. vernoemd naar Johannes Uytenbogaert

In het begin van de zeventiende eeuw verzette Johannes Uytenbogaert zich met een groep gelijkgezinden tegen de streng calvinistische dogmatiek die in de jonge Republiek opgeld was gaan doen. In plaats van vrijheid in de wijze van geloof belijden, was in toenemende mate geloofsdwang en intolerantie tegen andersdenkenden ontstaan.
Uytenbogaert stelde hier als vooraanstaande theoloog en hofprediker in Den Haag in 1610 een proteststuk tegen op, dat de ‘Remonstrantie’ werd genoemd. Het bevatte een pleidooi voor vrijheid en verdraagzaamheid.

De opvattingen van Uytenbogaert en de zijnen (onder wie Hugo de Groot) werden in een nationale synode in Dordrecht door de meerderheid afgewezen. Dit ging zelfs zo ver dat de Remonstrantse stroming werd verboden. De Remonstranten weken uit en richtten in 1619 – nu ruim 400 jaar geleden – in Antwerpen de Remonstrantse Broederschap op.

De religieuze eenheid die de Synode van Dordrecht destijds beoogde heeft niet lang stand gehouden. De toenmalige Republiek was een diverse samenleving en het blijven opleggen van één strikte geloofsleer was daarmee niet te verenigen. In de loop van de zeventiende eeuw werden Remonstranten - evenals Katholieken, Joden, Doopsgezinden en Lutheranen - weer gedoogd en werd hun enige vrijheid gegeven hun geloof hier te belijden.

Na de beginjaren van de Republiek heeft de ontwikkeling van verdraagzaamheid en godsdienstvrijheid zich globaal genomen in drie stadia voltrokken: van a) confessionele staatseenheid en b) christelijke pluraliteit naar c) religieuze neutraliteit.

In de tijd van de Verlichting wordt verdraagzaamheid erkend als een publieke deugd en een christelijke kernwaarde. In latere eeuwen werd godsdienstvrijheid ingekaderd in de universele rechten van de mens en kon zij met een reeks andere grondrechten onderdeel gaan uitmaken van de fundamenten van de moderne rechtsstaat.

Stichting Leerstoel Uytenbogaert
“Leerstoel Tolerantie”

De gebeurtenissen van 400 jaar geleden geven een goede aanleiding om de nieuwe leerstoel naar Johannes Uytenbogaert te vernoemen, de actuele thema’s van vrijheid en verdraagzaamheid in historisch perspectief te plaatsen en het onderzoek terug te laten gaan naar de vroegmoderne tijd.

Er is ook reden om de nieuwe leerstoel in Leiden te vestigen. De Leidse universiteit voert al 445 jaar het motto ‘praesidium libertatis’ – bolwerk van vrijheid - en heeft onderzoek naar de verschillende fundamentele vrijheden van meet af aan gestimuleerd.

… en een profiel van de bijzondere hoogleraar voor de leerstoel Verdraagzaamheid

De bijzonder hoogleraar wordt in een open procedure aangetrokken. Daarvoor gelden de regels en protocollen van universiteit en betrokken faculteit(en). Zijn/haar taken zijn te beschrijven als:

- academisch onderzoek op het terrein van de verdraagzaamheid;
- academisch onderwijs op dit terrein;
- begeleiding van scriptiestudenten en promovendi;
- ondersteuning en versterking van samenwerkingsverbanden met bestaande afdelingen die zich met verdraagzaamheid bezig houden of daarin zijn geïnteresseerd;
- deelname aan het publieke debat en bijdragen aan de publieke verspreiding van kennis en discussie over verdraagzaamheid.

Wij denken bij de kandidaat aan iemand die is gepromoveerd, bij voorkeur op dit of een verwant terrein en kan bogen op een aantoonbare expertise op het gebied van verdraagzaamheid.

… Praesidium Libertatis

Uniek aan de te vestigen bijzondere leerstoel is de diachronische en interdisciplinaire benadering van verdraagzaamheid. Het gaat om de combinatie van een historische en juridische invalshoek. Er zijn in Nederland diverse gewone leerstoelen gevestigd op het gebied van de vroegmoderne geschiedenis die aandacht besteden aan kwesties rond godsdienstvrijheid en tolerantie in de zeventiende en achttiende eeuw. Daarin ontbreekt echter het historische en juridische perspectief en wordt de lijn naar de huidige samenleving in het algemeen niet doorgetrokken.

De Leerstoel Verdraagzaamheid wordt een onderdeel van het Leids Centrum voor Religiewetenschap (LUCSoR), dat deel uitmaakt van het Instituut voor Area Studies (LIAS) van de Faculteit der Geesteswetenschappen. De stichting wil, zoals aangegeven, ook een zwaar accent leggen op de juridische aspecten van tolerantie. Het ligt daarom in de rede dat ook onderwijs en onderzoek in of met de afdelingen civiel recht en/of staats- en bestuursrecht van de juridische faculteit zullen plaatsvinden.

… en dan nu die stichting

De stichting is een particulier initiatief, dat door de Universiteit met enthousiasme is ontvangen. Het bestuur bestaat uit:
Mr G.J.M. Corstens, oud- president van de Hoge Raad der Nederlanden, voorzitter
Drs J.H. Röselaers, Remonstrants predikant in Amsterdam, secretaris
Mevrouw Prof Dr Halleh Ghorashi, hoogleraar Diversiteit en Integratie aan de Vrije Universiteit Amsterdam
Mr A.D.H. Fockema Andreae, oud-directeur Nederlands Uitgevers Verbond, penningmeester
Mevrouw Drs K. van den Broeke, predikant protestantse gemeente ‘De Ontmoeting’ te Noord-Beveland, voorheen preses van de Generale Synode van de Protestantse Kerk in Nederland
Mr B. W. Roelvink, COFRA Holding, voorheen partner De Brauw Blackstone Westbroek
Prof Mr Dr C.J.M. Schuyt, voorheen lid van de Raad van State

Stichting Leerstoel Uytenbogaert
“Leerstoel Tolerantie”

Adviseurs zijn Mevrouw Drs. K.G. Ferrier, o.m. Voorzitter Nationale UNESCO-Commissie, Mevrouw P.W. Boll – Kruseman, voormalig Directeur van het Amsterdams Historisch Museum en Voorzitter Nationaal Comité 4 en 5 mei (1996 – 2004) en Mr R.A. Fibbe, advocaat, voorheen partner Nauta Dutilh Rotterdam

Het College van Bestuur heeft in mei 2020 de stichting bevoegd verklaard voor de vestiging van de leerstoel Tolerantie en het heeft toestemming verleend voor open werving.
Naar wij hopen zal de benoemingsprocedure in het voorjaar van 2021 afgerond kunnen worden.

… en de financiering

De leerstoel wordt uit private middelen gefinancierd. Een aantal particulieren en enkele fondsen hebben intussen een schenking of een toezegging daartoe gedaan, zodat de noodzakelijke garantie aan de Faculteit kon worden gegeven.
Voor welslagen van het plan zijn wij afhankelijk van verdere bijdragen van fondsen en uit particuliere hoek.
De kosten van de aan te stellen hoogleraar bedragen per (universitair) jaar ca. € 50.000.
De jaarlijkse kosten van de Stichting worden begroot op € 2.000.
De kosten van aanstelling van een PhD (promotie-assistent) bedragen jaarlijks ca. € 50.000.
Naast de schenkingen van particulieren ontving de Stichting financiële ondersteuning van de Stichting Elise Mathilde Fonds en de COFRA Foundation.
Penningmeester Arre Fockema Andreae geeft graag inlichtingen over een eventuele periodieke schenking van bijvoorbeeld 5 jaar.

Informatieve gegevens

De stichting is erkend als ANBI (Algemeen nut beogende instelling)
KvKnummer: 74747851
Fiscaal nummer/RSIN: 8600.12.955
Bankrekening IBAN: NL20TRIO 0379 6480 75
Secretariaat: jhroselaers@online.nl, p/a Herman Gorterstraat 31, 1077 WE Amsterdam
Penningmeester: fandreae@xs4all.nl, 070-3584482
Website: www.leerstoeluytenbogaert.nl

Februari 2021